

УДК 376-056.45(71)

ІННОВАЦІЙНИЙ ДОСВІД ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ В ЧАРТЕРНІЙ ШКОЛІ «ВЕСТМАУНТ» (КАНАДА, ПРОВІНЦІЯ АЛЬБЕРТА)

Юлія Хілько

У статті висвітлено педагогічні принципи роботи з обдарованими дітьми в чартерній школі «Вестмаунт» у Канаді. Проаналізовано соціалізуючий вплив соціального оточення, шкільної громади на виховання відповідального учня як активного члена суспільства.

Ключові слова: педагогічні принципи, соціальне середовище, навчальний процес, соціалізація, соціальна відповідальність.

Поступ в освіті XXI століття спричинив переоцінку шкільного навчально-виховного процесу. Осмислення проблеми значущості розвитку здібностей та обдарувань кожної дитини на основі особистісно зорієнтованого принципу навчання дало початок реформуванню освітніх систем у багатьох країнах світу. За цих умов педагогічна діяльність постає як сукупність механізмів, які слугують розпізнаванню та розвитку талантів кожного учня. Відбувається зміна усталених форм викладання навчального матеріалу у напрямі індивідуалізованого підходу до навчально-виховного процесу. Осмислення цінності таланту як рушія поступу стимулює якісну зміну змісту та форм шкільного навчання у більшості розвинених країн світу, зокрема і в Канаді.

Дослідження зарубіжного досвіду з цієї проблематики є актуальним для вітчизняної педагогіки як перспективна педагогічна альтернатива. Використання здобутків зарубіжних педагогів у роботі з обдарованими дітьми сприятиме модернізаційним процесам у нашій країні в галузі шкільної освіти з урахуванням національних особливостей.

Метою статті є аналіз принципів педагогічної роботи з обдарованими дітьми в чартерній школі «Вестмаунт». У цьому контексті важливим є дослідження механізмів стимулювання розвитку специфічних і надзвичайних здібностей учнів, аналіз теоретичних і практичних засад організації педагогічного процесу у зазначеній школі.

Чартерна школа «Вестмаунт» (Westmount Charter School) є провідним загальноосвітнім навчальним закладом для обдарованих дітей у місті Калгарі (Канада, провінція Альберта). Свою діяльність школа розпочала у 1996 році, як ABC-Чартерна державна школа (ABC Charter Public School). Варто наголосити, що Альберта є єдиною провінцією в Канаді, де чартерні школи є державними навчальними загальноосвітніми закладами. Чартерні школи наділені значно більшою автономією, ніж звичайні державні школи. Це дає їм додаткові можливості пропонувати освітньо-виховні програми, на відміну від традиційних, які застосовуються у більшості масових шкіл, підпорядкованих місцевим освітнім адміністраціям. Чартерні школи перебувають під

безпосередньою юрисдикцією уряду провінції. Це передбачає їх пряме фінансування (Publicly Funded) з бюджету уряду без погодження з Міністерством освіти Альберти.

Школа «Вестмаунт» володіє спеціальним освітнім мандатом, який передбачає, що діти з рівнем розвитку розумових здібностей вище середнього мають право навчатися за спеціальними навчальними програмами, зміст яких є адаптованим до їхніх когнітивних потреб [11, с. 1]. Саме завдяки цьому індивідуалізація, особистісно зорієнтоване навчання та виховання учнів стають можливими в чартерній школі «Вестмаунт». Мета діяльності школи – забезпечення потреб обдарованих дітей і підтримка їх соціально-емоційного розвитку [9]. Варто наголосити, що соціально-психологічна підтримка талановитих дітей проголошується метою педагогічної діяльності школи, оскільки обдарованість – це явище, яке поєднує високі когнітивні здібності із вразливою емоційно нестабільною психікою [3]. Канадські вчені С. Мендагліо (S. Mendaglio) та Ф. Гагні (F. Gagne) зазначають, що талановиті та обдаровані діти є емоційно й психологічно чутливими до соціального середовища та потребують додаткової уваги вчителя під час навчально-виховного процесу.

Проголошуючи своєю метою педагогічну підтримку таких дітей, педагоги чартерної школи «Вестмаунт» визначають обдарованість дитини у порівнянні з однолітками за переважанням таких здібностей:

- швидкий темп опанування навчального матеріалу;
- глибина знань та ерудиція;
- здатність до аналітичних міркувань, пояснень, аргументацій;
- застосування проблемно-розв'язувального методу [8, с. 4].

Колектив чартерної школи «Вестмаунт» розробив принципи педагогічної роботи з обдарованими дітьми. Вони були оприлюднені на конференції, що проходила в місті Калгарі 22–23 жовтня 2010 року – «Стовпи навчання в освіті обдарованих: емоційна навчальна програма» (Pillars of Gifted Education Conference: The Affective Curriculum) [10].

Ішлося про такі педагогічні принципи: академічності, емоційності або афективності, соціальної відповідальності та здорового способу життя і партнерства. Кожен з них не є самостійним, а сукупно вони становлять органічну систему організації роботи з обдарованими дітьми. Розглянемо детальніше кожен із названих принципів.

1. Принцип академічності. Враховуючи індивідуальні особливості сприйняття, запам'ятовування та мислення учня, викладання навчального матеріалу у чартерній школі «Вестмаунт» здійснюється шляхом диференціації завдань за різними критеріями (складності, творчості, швидкості, майстерності виконання тощо). Індивідуалізований підхід до роботи з обдарованими дітьми допомагає врахувати особливості запам'ятовування та відтворення навчального матеріалу кожним учнем. Реалізація принципу академічності передбачає на практиці під час проведення уроків використання вчителем методу створення проблемних ситуацій, імітацій чи моделювання прийняття рішень тощо [11, с. 6].

Принцип академічності у чартерній школі «Вестмаунт» забезпечується застосуванням прискорення (acceleration) у навчанні обдарованих дітей. «Прискорення – це така форма навчання, за якої учень може розпочати

вивчення якого-небудь предмета або курсу раніше, ніж більшість учнів його вікової групи» [1, с. 1]. Прискорення в школі «Вестмаунт» відбувається у формі переведення учнів у старшу вікову групу для вивчення та поглиблення знань з окремих предметів (Subject-Matter Acceleration/Partial Acceleration). Інші навчальні предмети учень продовжує вивчати на загальних засадах. Наступний вид прискорення передбачає ущільнення викладання навчального матеріалу (Curriculum Compacting), який учень опанував раніше самостійно або у формі позашкільного навчання і демонструє високий рівень володіння ним. Як наслідок, у школяра з'являється додатковий вільний час для розвитку здібностей та вмінь у новій, цікавій для нього пізнавальній галузі. Особливої уваги заслуговує такий вид прискорення, як попереднє зарахування учня у вищий навчальний заклад (Advanced Placement) для вивчення дисциплін на більш складному теоретичному рівні. Хоча учень і надалі продовжує вивчення більшості предметів у межах шкільної програми, він отримує можливість дистанційно вивчати окремі навчальні курси у профільному ВНЗ [6].

Підвищення інтересу до навчання, що досягається завдяки використанню описаних вище видів прискорення, стимулює учня до наукової діяльності, оскільки створюються умови виклику та мотивації для дитини розвивати власні вміння та обдаровання. Педагогами школи «Вестмаунт» прискорення часто застосовується у педагогічній роботі з так званими дітьми «андерачіверами» (underachiever). Ці діти мають високий рівень IQ, але узвичайній школі зміст навчального матеріалу та форма його викладу не відповідають їхньому інтелектуальному рівню. Це призводить до того, що такі діти втрачають інтерес до навчання, стають неуважними, починають порушувати дисципліну на уроках. Це супроводжується виникненням проблемних ситуацій у стосунках з дітьми та вчителем, який змушений реагувати на таку поведінку постійними зауваженнями та дисциплінарними санкціями.

На додаток до принципу академічності застосовується метод збагачення в освіті (enrichment in education), який розроблений на основі концепції американського вченого Дж. Рензуллі (J. Renzulli). Практична реалізація моделі збагачення Дж. Рензуллі (The enrichment triad model) в навчально-виховному процесі школи здійснюється завдяки зорієнтуванню дітей на новий світ ідей та наукових пошуків [5, с. 14]. Модель збагачення Дж. Рензуллі реалізується на трьох рівнях. Головним завданням першого рівня збагачення є виявлення схильностей та інтересів учня у певній науковій галузі, які надалі можуть бути застосовані для самостійної науково-дослідницької діяльності. Другий рівень збагачення спрямований на формування вмінь і навичок, без яких неможлива реалізація здібностей дитини. Оскільки для дітей з високим інтелектом характерним є уникання одноманітної роботи, необхідної для формування навичок і вмінь, педагогічна майстерність полягає в тому, що вчитель має розпізнати специфічні особливості характеру обдаровань дитини. Третій рівень збагачення зорієнтований на розвиток та виявлення специфічних пізнавальних потреб у дослідницькій чи мистецькій сфері залежно від схильностей дитини. Саме у межах третього рівня збагачення школяр здатний застосовувати знання та творчі ідеї у самостійно обраній сфері пізнавальної

діяльності.

Таким чином, модель збагачення, що реалізується в педагогічній практиці чартерної школи «Вестмаунт», – це цілісний і безперервний процес пошуку сфери вияву індивідуальності кожної дитини. Зацікавленість у змісті наукового знання і застосування набутих під час навчання вмій та навичок сприяє розвитку у дитини здатності до самостійного планування та організації дослідницької роботи і оцінювання її якості.

2. Емоційний, або афективний, принцип. Увага до емоційно-афективного розвитку обдарованої дитини посідає чільне місце в науковому світі. Американські і канадські дослідники (Miraca U. M. Gross, Maureen Neihart, Sidney M. Moon, Sal Mendaglio, K. Dabrowski), будуючи свої теоретичні концепції підтримки обдарованості, наголошують на тому, що діти з високим рівнем IQ мають вразливу психіку та емоційно-чутливу реакцію на соціальне середовище. З цієї причини, принцип емоційності та афективності визначено одним із провідних у чартерній школі «Вестмаунт». Педагогічна сутність цього принципу у роботі з обдарованими дітьми розкривається в таких положеннях:

- 1) емоції активують пізнання учня;
- 2) соціальне середовище здатне стимулювати позитивні афекти учня;
- 3) здобутий у попередній академічній діяльності афективний позитивний досвід сприяє досягненню наступних успіхів у навчанні;
- 4) задоволення від власної діяльності впливає на вироблення у дитини позитивного життєвого стилю [7].

Урахування в педагогічній роботі цього принципу позитивно впливає на успішність учня у навчанні, оскільки усувається емоційна напруженість дитини, руйнуються комунікативні бар'єри та стимулюються інтеракційні зв'язки дитини у шкільному оточенні. Адже впевненість у своїх силах, відчуття задоволеності від творчих досягнень і здатність співпрацювати в команді формують в учня не тільки соціальний досвід, а й форми та моделі поведінки.

Стимулювання дитячої зацікавленості у навчанні, створення активного комунікативного середовища з однолітками сприяє самоствердженню учня в середовищі класу і школи. Соціальна взаємодія в умовах класу допомагає учням оволодіти рольовими нормами, атитюдами та зразками поведінки, що безпосередньо демонструються вчителем як нормативно прийнятні в межах школи та її соціального оточення. Чартерна школа «Вестмаунт» визначає пріоритетом набуття кожним учнем власного підходу до виконання соціальної ролі та усвідомлення відповідальності за її здійснення.

Емоційний, або афективний, принцип тісно пов'язаний із теорією соціального розвитку, зокрема, в таких її положеннях:

- ✓ соціальний інтелект відрізняється від розумового, оскільки є багатовимірним психологічним конструктом;
- ✓ соціальна компетентність – це сукупність якостей особи, яка володіє здібностями, соціальними знаннями та вміннями, персональною готовністю до самовизначення, що забезпечує її інтеграцію в суспільство завдяки ефективному виконанню очікуваних від неї соціальних ролей;
- ✓ навчання та виховання розвивають здатність особистості оцінювати соціальне довкілля [10].

Реалізація в педагогічній діяльності школи положень цієї теорії сприяє свідомому ставленню дитини до процесу соціалізації. Зокрема, йдеться про усвідомлення правил комунікативних взаємодій, здатності до аналізу власної поведінки та вміння проектувати власні дії у ході інтеракції з представниками різних соціальних груп.

3. Принцип соціальної відповідальності. «Соціальна відповідальність – це етична ідеологія або теорія, яка передбачає, що особа повинна діяти в інтересах суспільства у пасивній чи активній формах. Перша передбачає уникнення особою участі в соціально негативних або шкідливих акціях, друга – виконання особою соціально значущої діяльності, що сприяє досягненню соціальних цілей» [12]. Педагоги чартерної школи «Вестмаунт» соціальну відповідальність визначають як свідоме ставлення учня до особистого внеску у добробут спільноти, під яким розуміють відповідальність перед іншими, зокрема, школою, муніципалітетом, нацією і світом загалом.

Для забезпечення реалізації означеного принципу школярів залучають до активної взаємодії із соціальним середовищем не тільки в межах школи, а й громади. Зокрема, у школі звертають увагу на організацію педагогічної підтримки в роботі з такими інституціями, як студентська рада, еко-комітет (Eco-Committee), клуб лідерства (Leadership club) тощо. Школа надає інформацію про діяльність та активно залучає учнів до участі в роботі таких організацій, як Фонд Ас перса, що займається вивченням проблем Голокосту у Вашингтоні (Asper Foundation: Holocaust Studies in Washington, DC), Глобальний саміт молоді (Global Youth Summit), Обличчям до віри (Face to Faith), організації, що займаються проблемами вторинної переробки тощо [13].

Екологічна освіта є важливою складовою навчально-виховного процесу у школі, оскільки формує у дитини свідоме і дбайливе ставлення до природи і її ресурсів. Педагоги чартерної школи «Вестмаунт» у щоденній діяльності виховують в учнів розуміння своєї причетності до навколишнього природного середовища, особливо соціально-культурного надбання суспільства. Адже культура людської життєдіяльності є особливим видом існування довкілля, яке виявляється у користуванні ресурсами природи аби задовольнити потреби існування, а не жадобу наживи. Культура життя громади залежить від дотримання кожним її членом соціально-відповідальної поведінки, основи якої закладає та формує школа.

Залучення дітей до розв'язання важливих економічних та екологічних проблем сьогодення робить їх активними учасниками життя суспільства. Зв'язок програмового матеріалу, що вивчається у школі, із проблемами, які хвилюють все людство, дає учневі відчуття причетності до світу реального та усвідомлення значущості освіти загалом. Соціальна відповідальність, що набувається у такий спосіб, формує активну громадську позицію особи.

4. Принцип здорового способу життя. Метою реалізації цього принципу є формування в учня потреби піклуватися про власне здоров'я і обирати здоровий спосіб життя. Педагогічна робота колективу школи «Вестмаунт», реалізуючи цей принцип, виховує в учня позитивні звички та формує мотивації до дбайливого ставлення до життя і здоров'я. Підтримка і розвиток фізичних здібностей дитини активізує її інтеракцію та сприяє

формуванню відчуття комфортності у спільній діяльності з однолітками.

Урочна й позаурочна діяльність спрямована на те, щоб виховати в учнів стійкі переконання щодо збереження здоров'я як головної умови реалізації фізичного, психічного, соціального та духовного потенціалу людини. Запобігання вживанню наркотиків та куріння, насильству серед однолітків є важливим компонентом навчально-виховного процесу. Педагоги школи «Вестмаунт» працюють над залученням дітей до роботи у спортивних секціях, образотворчих та театральних групах тощо. Таким чином, життєвий стиль школи здатний нівелювати шкідливий зовнішній вплив середовища, мотивуючи учня до участі в позашкільній творчій діяльності. Школяр у такий спосіб всебічно розвивається як фізично, так і духовно. Відчуття комфортності від спілкування з однолітками, що поділяють його інтереси, формує з раннього віку позитивне сприйняття дитиною соціального середовища та якісне програвання своїх соціальних ролей.

Педагогічна робота, яка здійснюється в чартерній школі «Вестмаунт», є комплексним процесом, що спрямований на розвиток обдаровань і талантів кожного учня. Задоволення інтелектуальних потреб школяра, сприятливе соціальне і педагогічне середовище для навчання та орієнтація на здоровий спосіб життя є важливими передумовами самореалізації учня в суспільстві. Принципи педагогічної роботи з обдарованими дітьми – академічності, емоційності, або афективності, соціальної відповідальності та здорового способу життя, – з одного боку, визначають специфіку педагогічної діяльності чартерної школи «Вестмаунт», а з іншого – дають змогу забезпечити педагогічні умови для розвитку обдаровань учня.

Отже, організація навчально-виховного процесу в чартерній школі «Вестмаунт» є органічною та цілісною формою педагогічної роботи з талановитими учнями. Педагогічні принципи, що проаналізовані у статті, є результатом довготривалого пошуку педагогічного колективу школи оптимального поєднання академічного способу викладання із сприятливими соціальними та емоційними умовами, цілеспрямовано створеними для обдарованих дітей. Щоденна практична педагогічна робота з обдарованими дітьми визначила специфіку функціонування школи «Вестмаунт», зокрема, принципи академічності, емоційності, або афективності, соціальної відповідальності та здорового способу життя, що реалізуються у постійній взаємодії учня із соціальним середовищем школи і цілої громади.

Канадський досвід роботи з обдарованими дітьми цікавий тим, що він становить досить оригінальний комплекс навчально-виховних методик, які застосовуються з метою виявлення та розвитку талантів кожного учня. Застосування елементів канадської педагогічної роботи з обдарованими дітьми в українських загальноосвітніх навчальних закладах сприятиме покращенню навчально-виховного середовища для розвитку здібностей кожного учня.

Список використаних джерел:

1. Ординович Т. С. Шляхи оптимізації педагогічної діяльності у роботі з обдарованими учнями // *Проблеми сучасної педагогічної освіти*. – Випуск № 11, частина 2.
2. *Психологія і педагогіка життєтворчості: Навч.-метод. посібник* / Ред. рада: В. М. Доній (голова), Г. М. Несен (заст. голови), Л. В. Сохань, І. Г. Єрмаков (наук. ред.) та ін. – К., 1996. – 792 с.

3. Mendaglio S. and Peterson J. S. (2007). *Models of counseling gifted children, adolescents and young adults*. Waco, TX: Prufrock Press.
  4. Neihart M., Reis S. M., Robinson N. M., Moon S. M. (Eds.). (2002). *The social and emotional development of gifted children: What do we know?* Washington, DC: National Association for Gifted Children; and, Prufrock Press, Waco, TX.
  5. Renzulli J. S. & Reis S. R. (1997). *The schoolwide enrichment model: A how-to guide for education excellence*. Mansfield Center, CT: Creative Learning Press.
  6. *A Message from our Principal: Why Advanced Placement?*, 2005. – Режим доступу: <http://www.gpcsd.ca/sections/parents/subsections/advancedplacement/files/2011/february/28/Advanced%20Placement%20Brochure%20v2%200.pdf>
  7. *Charter Agreement*// Westmount Charter School Society, January 7, 1998, Revised December 2010. – Режим доступу: http://www.westmountcharter.com/pdfs/charter_agreement.pdf
  8. *Charter Board Policy Handbook* // Westmount Charter School Society, November 17, 2008. – Режим доступу: http://www.westmountcharter.com/pdfs/policy_handbook.pdf
  9. *Our Vision and Purpose*// Westmount Charter School: About Us, January 19, 2011. – Режим доступу: http://www.westmountcharter.com/about_us/about_westmount.html
  10. *Pillars of Gifted Education Conference: The Affective Curriculum*, October 22–23, 2010. – Режим доступу: <http://www.westmountcharter.com/conference/>
  11. *Program Suitability. Administrative Procedures Manual Students*, March 16, 2009. – Режим доступу: http://www.westmountcharter.com/pdfs/admin_procedures/AP_302.pdf
  12. *Social responsibility*, March 12, 2011. – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Social_responsibility
  13. *Westmount Charter School: innovations*, February 17, 2011. – Режим доступу: http://www.westmountcharter.com/history_and_innovations/history_and_innovations.html
-
-